

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI VE “NEDEN BİR TÜRK ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİ YOK?” SORUSUNA CEVAP ARAMAK

Hakan MEHMETCİK¹

Özet

Bu çalışmada “Neden bir Türk Uluslararası İlişkiler Teorisi yok?” sorusu tartışılacaktır. Bunu yaparken uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimi ve bir disiplin olarak karakteristik özellikleri ve yine bu gelişim bağlamında Türkiye’nin bu yapı içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılacak, özellikle Türk Uluslararası İlişkiler çevresinde teori üretme bağlamında yaşanan kısırlığa dikkat çekilerek bu sorunun nedenleri tartışılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda Türkiye’de ve Dünya’da Uluslararası İlişkiler çalışmalarının nitelik ve niceliklerini belirlemeye çalışılan anket çalışmalarına değinilecektir. Amaçlanan Türkiye’de Uluslararası İlişkiler eğitiminin bir fotoğrafını çekmek ve bu fotoğraf içerisinde teorik bilgi üretiminin eksikliğine ve bunun nedenlerine vurgu yapmaktır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası ilişkiler Teorisi, Uluslararası İlişkiler Çalışmaları, Türkiyede Uluslararası İlişkiler Teori Çalışmaları

THE STUDY OF INTERNATIONAL RELATIONS IN TURKEY AND ANALYZING THE QUESTION ‘WHY THERE IS NO TURKISH INTERNATIONAL RELATIONS THEORY?’

Abstract

In this work, I discuss the question of ‘why there is no Turkish International Relations Theory?’ As doing this, the progress and characteristics in the study of International Relations will be examined and the place of Turkey in this structure by emphasizing the fruitlessness of building theories in the field, and the reason for this exility will be analysed. In this reasons exmination of the surveys which are conducted among the academicians in Turkey and around the World to determine the quality and quantity of the study of International Relations will be presented. The aim of the study is to take a picture of the study of International Relations in Turkey and point out the lack of theoretical knowledge production in this photograph.

Keywords: International Relations Theories, International Relations Studies, the study of International Relations in Turkey.

---

¹ Işık Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi.

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler'i bir disiplin olarak ele aldığımızda dikkatimizi çeken iki nokta vardır. Bunlardan birinci disipline bir bütünlük ve oйдаşmadan ziyade hemen hemen her konuda tartışmaların hakim olmasıdır. Örneğin ilk tartışma bu disiplinin tanımıyla ilgili olan tartışmadır. Uluslararası İlişkiler nedir? Temel inceleme alanı, birimi ne olmalıdır? Temel aktörleri kimler ya da nelerdir? Tarih, politik bilimler, ekonomi gibi diğer sosyal bilimler düşünüldüğünde ayrı bir bilimsel disiplin olarak sınırları nerededir? Bu türden sorular Uluslararası İlişkilerin tanımına ilişkin ilk aklımıza gelen bir kaç sorudur. Uluslararası İlişkilere ilişkin ikinci tartışma bu disiplinin köklerine ilişkindir.² Oldukça geniş bir grup yazara göre modern anlamda Uluslararası ilişkilerin bağımsız bir disiplin olarak gelişmesi 1900'lerin ilk yarısına denk gelmektedir. Bir başka gruba göreyse kökeninin klasik Yunan Site-Devletleri döneminde görüldüğü savunulmaktadır.³ Bir başka iddia bu disiplinin Fransız Devrimiyle birlikte başladığıdır.⁴ Bununla birlikte modern anlamda Uluslararası İlişkiler'in temel konusu olan modern devletlerin 1648 Westphalia Antlaşması'yla birlikte ortaya çıktığı ön kabulünü bir veri olarak aldığımızda, mantıksal olarak temelde devletler arası ilişkilerle meşgul olan Uluslararası İlişkiler dediğimiz disiplinin de bu tarihten itibaren, yani 1600'lerde ortaya çıktığını kabul etmemiz gerektiğini söyleyenlerde vardır.⁵ Bir üçüncü tartışma ve hiç kuşkusuz en dikkat çeken Uluslararası İlişkiler gerçekten bir bilim midir? Yoksa daha ziyade diplomatlar gibi pratisyenlerce icra edilen bir sanat mıdır? Uluslararası İlişkileri bir disiplin olarak kabul ettiğimizde bilimsel bir disiplinden ne anladığımızı açıklamamız gerekir. Yurdusev'in aktardığı şekliyle Q. Wright'a göre bir disiplinin varlığı: i) yazarların bir bütünlüğe sahip bir alanın varlığının bilincinde olması, ii) alanın çalışma konusunun kapsamının ve onu diğer alanlardan ayıran sınırlarının iyi bir şekilde belirlenmesi, iii) alanın organizasyonu, iv) alt bölümleri ve metodları üzerinde belirli bir uzlaşma, v) alanda uzaman olan kişilerin ve uzmanlık kriterlerinin herkes tarafından belirli ölçüde kabulü, gibi bir takım unsurlara dayanır. Bu çok katı bir disiplin tanımıdır. Bu tanımı kabul edersek Uluslararası İlişkileri bir bilimsel disiplin olarak görmemiz çok kolay olmayacaktır.⁶

² Detaylı bir analiz için bkz.: Brian C. Schmidt, *The Political Discourse of Anarchy: A Disciplinary History of International Relations* (State University of New York Press, 1997).

³ Nuri Yurdusev, *Uluslararası İlişkiler Öncesi*, Der. Atilla Eralp, *Devlet, Sistem Ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, içinde. (İstanbul: İletişim, 1996). s, 32.

⁴ J. Der Derian 'The Boundaries of Knowledge and Power in international Relations' Der. James Der Derian, *International/Intertextual Relations: Postmodern Readings of World Politics*, ed. Michael J. Shapiro, 1st ed. (Lexington Books, 1998). s, 3.

⁵ Hedley Bull, "The Theory of International Politics, 1919-1969," in Brian Porter *The Aberystwyth Papers: International Politics 1919-69*, Second ed. (Oxford: Oxford University Press, 1972). S, 30-55

⁶ Nuri Yurdusev, *Uluslararası İlişkiler Öncesi*, Der. Atilla Eralp, *Devlet, Sistem Ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, içinde. (İstanbul: İletişim, 1996). s, 23.

Uluslararası İlişkiler hala gelişme aşamasında olan bir bilimdir. Neticede disiplin artan bir teorik birikimle gelişimini her hangi bir sosyal bilimin göstermediği bir hızda sürdürmektedir. Bu gelişime paralel olarak oldukça fazla sayıda akademisyenin çalıştığı, üniversitelerde bilimsel faaliyetlerin yürütüldüğü bir alanın yeterince bilimsel olmadığını savunmakta çok doğru olmayacaktır. Bu ve benzeri tartışmalardan yola çıkarak ben Uluslararası İlişkileri bir tatışma disiplini olarak isimlendiriyorum. Zira bütün bu tartışmalı durum disipline o kadar tezahür etmiştir ki, “uluslararası ilişkilerciler” disiplinin teorik olarak gelişimini esasında var olup olmadığı tam da belli olmayan büyük tartışmalarla (Great Debates) açıklamaktadırlar.⁷

Uluslararası İlişkilere ilişkin ikinci dikkat çekici nokta bu disiplinin bir Amerikan sosyal bilimi gibi görünmesidir.⁸ Örneğin Stanley Hoffman Uluslararası ilişkiler disiplinin kendisinin bir ‘Amerikan Sosyal Bilimi’ olduğunu söyler.⁹ Bu iddianın bir boyutunda disiplinin dayandığı sağlıksız yapı yer almaktadır. Bugün uygulamada Amerika’da ve bir ölçüde Avrupa’da geliştirilen kuramların dünyanın geri kalanında test edildiği bir yapı mevcuttur. Bu yapıda kavram ve kuram geliştirme Amerikan ve Avrupalı akademisyenlerce yürütülürken örnek sağlama, geliştirilen kuramların test edilmesi ve belki bir ölçüde geliştirilmesi diğer ülke akademisyen ve çalışanlarınca gerçekleştirilmektedir.¹⁰ Kanımca bu durum bir ölçüde bu şekilde devam etmekle birlikte disiplinin ilk geliştiği yıllara oranla Uluslararası İlişkilere daha fazla oranda çeşitlilik ve çoğulculuk hakimdir.¹¹ Bunun en önemli göstergesi Uluslararası İlişkiler teorileri alanında yaşanan çoğulculuktur. Teori üretme

⁷ Ray Maghroori and Bennett Ramberg, *Globalism Versus Realism: International Relations Third Debate* (Westview Press, 1982). Lijphart, Arend, 1974, *International relations theory: great debates and lesser debates.* International Social Science Journal, 26: 11-21; Lijphart, Arend, 1974, “The structure of the theoretical revolution in international relations.” International Studies Quarterly, 18: 41-74; Banks, Michael, 1984, “The evolution of international relations theory.” Der. Michael Banks “Conflict in World Society: A New Perspective on International Relations” içinde (Brighton: Wheatsheaf Books, 3-21); Holsti, Kalevi, 1985, “The Dividing Discipline: Hegemony and Diversity in International Theory” London: Allen & Unwin; Viotti, Paul and Mark Kauppi, 1999, “International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond”, Boston, MA: Allyn and Bacon.

⁸ Hoffmann, “An American Social Science”, s. 6-8; Holsti, “The Dividing Discipline,” s. 103; Steve Smith, “The discipline of international relations: still an American social science”, British Journal of Politics and International Relations, Cilt 2, No 3, 2000, s. 392-4; Waever, “The Sociology of a Not So International Discipline”, s. 688; Jorg Friedrichs, “European Approaches to International Relations Theory”, Londra, Routledge, 2004, s.1; Ersel Aydın ve Julie Mathews, “Periphery theorising for a truly internationalised discipline: spinning IR theory out of Anatolia”, Review of International Studies, Cilt 34, No 4, 2008, s. 693-4; Arlene B. Tickner ve Ole Waver, “Introduction: geocultural epistemologies”, Arlene B. Tickner ve Ole Waver (der.), “International Relations Scholarship Around the World”, Londra, Routledge, 2009, s. 2-3.

⁹ Hoffman, “An American Social Science: International Relations,” *Daedalus Vol. 106, No. 3, Discoveries and Interpretations: Studies in Contemporary Scholarship, Volume I (Summer, 1977)*, Pp. 41-60 (n.d.).

¹⁰ Pınar Bilgin, “Uluslararası İlişkiler Çalışmaları’nda Merkez-Çevre: Türkiye Nerede,” *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 2, no. 6 (2005): 3–14.

¹¹ Steve Smith, “The Discipline of International Relations: Still an American Social Science?,” *The British Journal of Politics & International Relations* 2, no. 3 (February 12, 2002): 374–402.

bağlamında bir çoğulculuk ve çeşitlilik var olmakla birlikte bu yapı bir takım sorunlar içermektedir. Bu sorunlarda esasen Uluslararası İlişkiler teorilerinin üretildiği yapının kendisinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmada amaçlanan bu yapının içerisinde Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplinin köklerine ve gelişimine kısaca değinmek ve bugün Uluslararası İlişkiler çalışmalarının Türkiye’de geldiği noktayı sayısal veriler üzerinden ortaya koyduktan sonra disiplinin gelişiminde teori üretimi konusunda yaşanan kısırlığa dikkat çekmek ve bu eksikliğin nedenlerini tartışmak olacaktır. Bunu yaparken biri ulusal diğeri uluslararası olmak üzere, üniversitelerin Uluslararası İlişkiler bölümlerinde görevli öğretim elemanlarının uluslararası ilişkiler eğitimi, araştırma pratikleri ile küresel ve ulusal düzeyde disipline nasıl baktıklarını saptamak amacıyla yapılan anketten faydalanacağım. Bu anketlerden ilki Haziran-Temmuz 2009 - Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi, diğeri TRIP (Teaching, Research and International Policy Project) adıyla organize edilmiş ve 2008-2009 yılları arasında ABD dahil on ülkede gerçekleştirilen anket çalışmasıdır. Bu çalışmaların yanı sıra Türkiye’de alanda yayınlanan en uzun soluklu dergilerden olan Milletlerarası Münasebetler Yıllığı ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi taranacak ve Türkiye’de disiplinin geliştiği son elli yıllık süre içerisinde devam eden teorik çalışmalarda yaşanan eksikliğe dikkat çekilecektir.

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI

Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin sergilediği gelişimin bir ayırt edici unsuru bu eğitimi veren kurumların ilk öncüllerinin devletin ihtiyaç duyduğu bürokratları yetiştirmek üzere kurulmuş olmalarıdır. Bu dönemde temel kaygı teorik katkı sunmak veya teori çalışmak değildir. Bu tarz bir eğitimin ilk öncüllü Mülkiye’dir.¹² Kökleri 12 Şubat 1859 tarihinde İstanbul’da kurulan Mekteb-i Mülkiye’ye dayanan bu okul, cumhuriyet devrinde başkent Ankara’ya taşınmıştır. 4 Aralık 1938 tarihinde adı "Siyasal Bilgiler Okulu" olarak değiştirilmiştir. Siyasal Bilgiler Okulu'nun 1950 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi adıyla Ankara Üniversitesi’ne katılmasıyla bugün kullanılan "Siyasal Bilgiler Fakültesi" adını almıştır.¹³ Bu okul Türkiye’de disiplinin gelişiminde ilk merkez olması, alanda yetişen ilk kadronun burada çalışması bakımından önemlidir.

Türkiye’de disiplinin gelişiminin ikinci evresi olan 1960’lar ve 1980’ler arasında Siyaset Bilimi ve/ veya Uluslararası İlişkiler Bölümü olan bölüm sayısı oldukça sınırlı

¹² Boğaç Erozan and İlter Turan, “The Development of Political Science in Turkey,” *PS: Political Science & Politics* 37, no. 02 (2004): 359–363.

¹³ Detaylı bir kronoloji için bkz: <http://www.politics.ankara.edu.tr/MM-Kronoloji.pdf>

kalmıştır. Bunlar Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde, ve 1977’de kurulan Siyasal Bilgiler Fakültesinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İİBF’de, ve Boğaziçi Üniversitesi İİBF’de yer alan eğitim programlarıdır. Bu dönemde kuramsal analizler kısmen yapılmış özellikle çeviriler ve batılı teorilerin test edilmesi yaygınlaşmıştır.

Üçüncü evre olan 1980 sonrası hem üniversite sayısı hem de bu alanda eğitim veren program sayısı çok hızlı bir şekilde artmıştır. Disiplinin gelişiminde son evre olan 1990’lar ve 2000’ler birlikte hem uluslararası ilişkiler eğitiminin daha da yaygınlaşması hemde kuram tartışmalarına katılan ve teorik perspektifi bütün unsurlarıyla bilen ve takip eden bir Uluslararası İlişkiler camiası ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bugün 2005 yılı rakamlarıyla Uluslararası İlişkiler’le ilgili eğitim veren 52 Üniversite, 81 farklı lisans programı bulunmaktadır.¹⁴ 38 üniversitede ilgili en az bir yüksek lisans programı bulunmakta ayrıca 12 üniversitede doktora programları bulunmaktadır.¹⁵ Dolayısıyla bugün itibarıyla 12 ile 13 bin arasında lisans öğrencisi, 3 bine yakın yüksek lisans öğrencisi, 200’den fazla doktora öğrencisi alanda eğitim görmekte, 400 civarında öğretim ve araştırma görevlisi yine bu alanda çalışmaktadır.¹⁶ Yüksek Öğretim Kurumu rakamlarına göre Türkiye’deki uluslararası ilişkiler bölüm sayısı 61’e, bu bölümlerde görev yapan akademisyen sayısı araştırma görevlileri hariç yaklaşık 520’ye ulaşmıştır. Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplini eğitiminin zaman içinde gösterdiği gelişim bu sayısal verilerden yola çıkılarak anlaşılabilir. Şimdi bu noktada sormamız gereken bir soru vardır. Peki üniversite ve öğrenci – akademisyen sayısındaki bu artış Türkiye’de Uluslararası İlişkilerin Teorik çalışılmasını nasıl etkilemiştir? Disipline kuramsal anlamda bir Türk katkısı gelişmiş midir? Gelişmedi ise bunun nedenleri nelerdir? Bu soruların büyük bir kısmına verilebilecek cevap maalesefki hayırdır. Disiplin içerisinde eğitim gören, eğitim veren sayısı hızla artmış olsada Teorik çalışmalar hem sayı hem de içerik açısından oldukça kısır kalmıştır.

Bu durumu tespit etmek için bir takım verilere göz atmamız yeterlidir. Bu verileri elde edebileceğimiz çalışmalardan bir tanesi ilki 2007 yılında diğeri 2009 yılında ulusal düzeyde yapılan anket çalışmasıdır. Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri

¹⁴ Bu bölümlerin isimleri geniş bir yelpazede yer almaktadır: Uluslararası İlişkiler, Siyasete Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Avrupa Birliği Çalışmaları, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Çalışmaları, Küresel ve Uluslararası ilişkiler vs. gibi.

¹⁵ Bu rakamların daha güncel versiyonlarında ulaşılabilir. Fakat rakamlarla anlatılmak istenen hatırı sayılır bir beşeri ve insan kaynağının alana yönlendirilmiş olduğu gerçeğine dikkat çekmek olduğundan 2005 yılı rakamlarında işlevseldir.

¹⁶ Şule Kut, 2005, *‘Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Eğitiminin Geleceği’* Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Çalıştayı, 16-17 Nisan 2005 Ankara Üniversitesi’ (Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:2 Sayı:6, Yaz 2005, s 89)

Araştırma, Eğitim ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi adıyla gerçekleştirilen projedir. Bu projenin yanı sıra TRIP (Teaching, Research and International Policy Project) adıyla organize edilmiş ve ABD dahil on ülkenin dahil olduğu uluslararası bir anket mevcuttur.¹⁷

Hem küresel düzeyde hem de Türkiye özelinde disiplinin gelişimini ele alan çalışmaların yapılmasında karşılaşılan önemli zorluklardan birisi disiplin ve bu alanda çalışan akademisyenlerle ilgili verilerin sistematik toplanmasıdır. Bu yüzden bu çalışmalar disiplinin gelişimini analiz etmemiz açısından son derece önemlidir.

Uluslararası ilişkiler topluluklarının varlığının bilimsel bilgi üretimini nasıl etkilediği, teorik yaklaşımların veya bilginin hangi şartlarda nasıl yayıldığı, nasıl algılandığı ve kullanıldığı gibi soruları Türkiye özelinde inceleyerek uluslararası literatüre katkı sağlamayı amaçlayan 2009 tarihli anket ulusal düzeyde 195 akademisyenin katılımıyla yapılmıştır. TRIP kapsamında yapılan ankete ise Avusturalya, Kanada, İrlanda, Singapur, Güney Afrika, İngiltere, İsrail, Honkong, ve Amerika'dan 2724 akademisyen katılmıştır.

Soru 1 : Eğitim Faaliyetlerine Katıldıkları Alanlar?

Dersler	UİK%	TRIP%
Bölge Alan Çalışmaları	37,5	35
Uluslararası İlişkiler Teorileri	36,2	36
Uluslararası Örgütler	30,9	22
Siyasi Tarih	%38,2	-
TDP	%38,2	-
Uluslararası İlişkilere Giriş	%38,2	-
Karşılaştırmalı Politika	-	35

Kaynak: 2009 UİK, 2009 TRIP

Anket çalışmalarında katılımcılara yöneltilen sorulardan bir tanesi alanda katıldıkları eğitim faaliyetlerine ilişkindir. Türkiye’de akademisyenlerin ders verdikleri alanların başını Siyasi Tarih, Türk Dış Politikası ve uluslararası ilişkilere giriş dersi çekmekteyken, TRIP anketine katılan ülkelerin tümünün ortalamasında ilk sırayı teori, ve ardından alan çalışmaları, ve karşılaştırmalı politka dersleri izlemektedir. TRIP anketinde bireysel ülke gruplarında da teorik çalışmalar oldukça ağırlıklı olmakla birlikte alan ve güvenlik çalışmalarında kimi ülke

¹⁷ Tam kapsamlı TRIP Raporu için: 2008/2009 Survey on Teaching, Research, and Policy. Richard Jordan, Daniel Maliniak, Amy Oakes, Susan Peterson, and Michael Tierney. Institute for the Theory and Practice of International Relations at The College of William and Mary, 2009; Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi – 2009, Mustafa AYDIN ve Korhan YAZGAN ULUSLARARASILIŞKILER, Cilt 7, Sayı 25, Bahar 2010, s. 3 - 42.

örneklerinde öne çıkmaktadır. Ayrıca bu ülkelerde eğitim faaliyetleri çevreden, feminizme, bilim felsefesinden terörizme kadar çok daha geniş bir alana yayılmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye’de ankete katılanların derslerinde teorik çalışmalara (% 51,3) ve güncel olaylara (%50,0) ilişkin tartışmalara benzer ortalama oranlarda ağırlık verdikleri görülmektedir.¹⁸

TRIP anketine katılanların %51’i Amerikalı, %24’ü İngiliz yazarların eserlerini öğrencilerine okutuklarını belirtmektedir. Diğer ülke yazarlarının eserlerinin kullanımını %12’de kalmaktadır.¹⁹ Türkiye’de ise kullanılan anketi cevaplayanların %48,6’sı kaynakçasının %75’inden fazlasının İngilizce olduğunu belirtmiştir. Okuma listesinde %50’den fazla oranda İngilizce kaynağa yer verenlerin oranı %67,1’dir. Diğer yabancı dillerdeki kaynakları da bu rakama eklersek, cevap verenlerin %77,3’ü kaynakçasının yarısından fazlasının yabancı dillerde olduğunu belirtmektedir. Ortalama oranlara bakıldığında ise, İngilizce eserlerin yaklaşık payının %63,7, Türkçe eserlerin %35 ve diğer dillerdeki eserlerin ise % 17,7 olduğu görülür.²⁰

Soru 2 Kavramsal Yaklaşımlardan Hangisine Ne Oranda Ağırlık Veriyor/Olayları Yorumlarken Referans Noktası Olarak Kullanıyor

Yaklaşımlar	UİK	TRIP
Realizm	39,4	22
Liberalizm	30,9	19
İnşacılık	28,5	11
Marxizm	35,6	9
Feminizm	11,5	6
İngiliz Okulu	18,9	6
Hiçbiri	35,2	17
Diğer	21,4	12

Yukarıdaki tablodanda görülebileceği üzere hem TRIP anketine katılanlar genelinde hem de Türkiye’deki akademisyenler arasında en fazla kullanılan teori Realizm gibi görünmektedir. Anketi cevaplayanların çoğunluğu dünyada ve Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplinde çalışanların ağırlıklı olarak metodoloji konusunda bölünme yaşadığını düşünürken, Türkiye’deki akademisyenler arasındaki bölünmelerde teorik tartışmalarla

¹⁸ Mustafa Aydın Korhan Yazgan, “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim Ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi – 2009,” *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7, no. 25 (Bahar 2010): 3–42. S, 13

¹⁹ Richard Jordan, Daniel Maliniak, and Amy Oakes, Susan Peterson, and Michael Tierney, “2008/2009 Survey on Teaching, Research, and Policy,” *Institute for the Theory and Practice of International Relations at The College of William and Mary*, no. 2009 (n.d.), s, 19

²⁰ Korhan Yazgan, “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim Ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi – 2009.” S, 14

epistemolojik tartışmaların görece daha az rol oynadığı düşünülmektedir.²¹ Buna karşın bu oran TRIP anketi katılanlarında %67 epistemolojik ve %52 teorik konulardadır.

Bu kısırlığı çıkan makale sayılarından da görmek mümkündür. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de en uzun soluklu yayınlanan Uluslararası İlişkiler dergisi olan Turkish Year Book of International Relations (TYBIR) ve Ankara Üniversitesi SBF Dergilerinde (SBFD) yayınlanan Uluslararası İlişkiler makaleleri sayıları görülmektedir. Bu tabloda IR, Uluslararası İlişkiler alanında çıkan makale sayısını, IRT, bu makalelerden kaçının Uluslararası İlişkiler Teorileriyle ilgili olduğunu göstermektedir. Doğrudan bir Türk Uluslararası İlişkiler Teorisi denemesi yoktur, teorilerle ilgili makalelerden kasıt var olan teorileri tanıtan yada bu teorilerin kullanılması, uygulanması ya da test edilmesi bağlamında yazılan makalelerdir.

Tablo 1: TYBIR'de ve SBFD Yayınlanan Makale Sayıları

YIL	TYBIR		SBFD		TOPLAM	
	IR	IRT	IR	IRT	IR	IRT
1960	64	1	67	2	126	3
1970	66	2	36	3	102	5
1980	26	2	13	1	39	3
1990	55	6	38	3	93	9
2000	88	7	53	9	141	16

Kaynak: Ankara Üniversitesi Dergiler Veri Tabanı <http://dergiler.ankara.edu.tr/>

NEDEN BİR TÜRK ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİSİ YOK

Robert Cox ‘bütün teoriler birileri ve bir amaç içindir’ der.²² Bu çerçevede düşündüğümüzde aslında dünyada yüzlerce üniversitede binlerce uluslararası ilişkiler çalışmanı var olmakla birlikte, temel bilgi üretimi ve kontrolü belirli ve sınırlı bir sayıda akademisyence yürütülmekte olması sağlıklı bir yapıdır. Zira bu durumda en basit anlatımla teori üretenin, uluslararası ilişkiler ajandasını ve dahası bu alana yönlendirilen fiziki ve beşeri kaynağın nasıl kullanılacağını belirlemekte olduğu bir yapının var olması sonucunu getirecektir.²³ Bu düşünceden hareketle özellikle son dönemde ‘neden Batılı olmayan bir Uluslararası İlişkiler teorisi yok?’ sorusu daha bir sık sorulmuş ve Çin, Brezilya gibi ülkelerin başını çektiği ve

²¹ Ibid. S,16

²² R. W. Cox, “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory,” *Millennium - Journal of International Studies* 10, no. 2 (June 1, 1981): 126–155.

²³ Ersel Aydınli and Julie Mathews, “Periphery Theorising for a Truly Internationalised Discipline: Spinning IR Theory Out of Anatolia,” *Review of International Studies* 34, no. 04 (2008): 693–712.

ulusal farklılıklara dayanan Uluslararası İlişkiler Teorileri geliştirme çabaları ortaya çıkmıştır.²⁴ Peki Türkiye bu yapı içerisinde nerede durmaktadır? Türkiye’de özgün kuramsal paradigmalardan, teori sayılabilecek çalışmaların gelişimini engelleyen yerel ve merkezi faktörler nelerdir?

Amitav Acharya ve Barry Buzan’ın editörlüğünü yaptıkları ‘Why there is no Non-Western International Relations Theory?’ (Neden Batılı olmayan bir Uluslararası İlişkiler Teorisi Yok?) başlıklı kitaplarında Uluslararası İlişkilere Batı dışından gelebilecek olası katkıları ve Batılı olmayan bir Uluslararası İlişkiler Teorisi olmamasının olası bazı nedenlerini tartışır. Bu kitapta Çin, Japonya, Kore, Hindistan, Güneydoğu Asya, Endonezya ve İslam Toplumunu Uluslararası İlişkilere yaptıkları, yapabilecekleri teorik katkı bakımından ele alınır.²⁵ Bu eser sayılan bu toplumlarda Uluslararası İlişkiler disiplinin gelişiminin incelenmesinin yanısıra, eserde yer alan sorular çerçevesinde, Türkiye’de özgün kuramsal paradigmalardan, teori sayılabilecek çalışmaların gelişimini engelleyen yerel ve merkezi faktörler nelerdir sorusunun cevabına verebileceğimiz unsurları içermesi bakımından da önemlidir. Kitabın bu konuda verdiği cevaplara geçmeden önce bir Uluslararası İlişkiler Teorisini nasıl tanımladığına bakmamız gerekmektedir.

Bütün sosyal bilimlerde olduğu gibi Uluslararası İlişkilerde de bilimsel faaliyet açısından kendine has bir takım yanlar bulunmaktadır. Bunların belkide en önemlisi teori meselesidir. Martin Wight’ın 1966 yılında yayınladığı ‘Neden Bir Uluslararası İlişkiler Teorisi Yok?’ başlıklı çalışmada bir Uluslararası ilişkiler Teorisi olamayacağını söyler.²⁶ Ona göre Uluslararası İlişkiler Teorisi diye bir şey varsa bile bu oldukça belirsiz, sistematik olmayan ve yaygın değildir. Bu bağlamda eğer bir teorinin ne olması gerektiği üzerinde çok katı bir pozitivist görüş öne sürersek, bu disiplinde bütün bu koşulları sağlayacak bir teori bulmak oldukça zor olacaktır. Acharya ve Buzan kitabı yazmaya Wight’ın Uluslararası İlişkiler Teorilerine ilişkin bu yaklaşımından hareketle başlarlar ve teori tanımı konusunda katı pozitivist, rasyonel, materyalist ve kantitatif teoriler yanında daha esnek sosyal, inşacı post-modern teorileride dışlamayan daha kapsayıcı bir çoğulculuğu benimserler. Bu bağlamda bir çalışmanın teorik bir katkı olarak değerlendirilebilmesi için basit bir şekilde 3 durum söz konusudur:²⁷

i. Uluslararası İlişkiler camiasında bir teori olarak nitelendirilmesi

²⁴ Amitav Acharya ve Barry Buzan, *Non-Western International Relations Theory: Perspectives On and Beyond Asia* (Taylor & Francis, 2009).

²⁵ Ibid. S, 51-174

²⁶ Martin Wight, “Why Is There No International Theory?,” *International Relations* 2, no. 1 (April 1, 1960): 35–48.

²⁷ Acharya ve Buzan, *Non-Western International Relations Theory*, s. 6.

- ii. Uluslararası İlişkiler camiasında teori olarak değerlendirilmese bile, kendi üreticisi tarafından teori olarak adlandırılması
- iii. Kimin nasıl adlandırıldığına bakılmaksızın Uluslararası İlişkilere ilişkin sistemli bir bilgi sağlaması

Bu bağlamda adı geçen yazarlar bir teori olarak adlandırılmayacak bile olsa semi-teori yada pre-teori olarak adlandırılacak katkılarında değerlendirilmesi gerektiği üzerinde dururlar ve genel olarak eğer varsa bir çok Batılı olmayan katkıların bu türden bir özellik taşıdığını söylemektedirler.²⁸ Bende değerlendirmemi yaparken bu teori tanımından hareket edeceğim. Bir Türk Uluslararası İlişkiler Teorik katkısı olarak kastettiğimse Aydınli ve Mathews'un 'Türkiye Uluslararası İlişkiler Disiplininde Özgün Kuram Potansiyeli: Anadolu Ekolünü Oluşturmak Mümkün mü?' başlıklı yazılarında belirttikleriyle aynıdır:

“.. içinde “yerel” tecrübelerden kaynaklanan kuramların inşası yoluyla tamamen yeni kalıpların, anlayışların, analiz çatılarının arandığı “özgün” bir kuramsallaştırma. Bu yerel tecrübeler ne basitçe son yüzyılın Türkiye Cumhuriyetinin tarihine odaklanma anlamına, ne de ortaya çıkan kuramsal aktivitenin sadece Türkiye veya komşuları ile ilgili olduğu anlamına gelir. Kuramsallaştırmayı meydana getirebilecek Türkiye orijinli yerel tecrübeler, küresel ilişkilerdeki orta güçte kuvvetler, islamî demokrasiler, eski imparatorluklar, anarşik bölgelerdeki demokratikleşen ülkeler veya çok kültürlü uluslar gibi bağlamları kapsar. Türkiye'nin geçmişi ve gelecek görünüşünü açıklayan bu ve birçok başka kategori özgün kuramsallaştırma için değerli başlangıç noktaları sağlayabilir. Özgün kuramsallaştırma mevcut kuramsal soruları ve tartışmaları da içerebilir; fakat bunu yaparken aralarındaki boşlukları tespit etmeye odaklanmak ve mevcut kuramlar üzerine yenilerini inşa etmek için yerel tecrübeleri, tarihi ve bağlamları kullanmak özgün kuramsallaştırmanın gayesine uygun düşecektir. Sonuç olarak, buradaki özgün kuramsallaştırmadan kastedilen, merkez-kaynaklı kuramsallaştırmayı besleyen bağlam ve tecrübelerden farklı olanlara dayanan veya onları birleştiren kuramsallaştırma.”²⁹

Bu noktada eserin teori sayılabilecek çalışmaların gelişimini engelleyen yerel ve merkezi faktörler nelerdir sorusuna verdiği cevaplara dönersek bu cevapları 5 başlık altında sıralayabiliriz:³⁰

²⁸ Ibid. S,6-7.

²⁹ Aydınli and Mathews, “Periphery Theorising for a Truly Internationalised Discipline.” S, 172

³⁰ Acharya, *Non-Western International Relations Theory*, 221

1. Batılı Teoriler Başarılıdır

Batılı Uluslararası ilişkiler Teorileri daha önce de belirttiğimiz üzere disiplinde hakim konumda bulunmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni hiç kuşkusuz bir teoriden beklenilenin Batılı Uluslararası İlişkiler teorilerince yerine getirilmesidir. Bir teori en basit anlamıyla dünyayı anlamak üzere basitleştirme çabasıdır.³¹ Bu işlevi yerine getirme bakımından Batı menşeli Uluslararası İlişkiler Teorileri, hem geçmişte hem de günümüzde dünyayı anlayabilmemiz, yaşanan olayları ve aktörlerin davranışlarını açıklayabilmemiz için son derece yeterlidir. Bu açıdan da Batılı teoriler başarılıdır. Zaten günümüzde ana akım (mainstream) olarak ifade edilen hemen hemen bütün teoriler Batılı, özellikle Amerikan kaynaklıdır. Smith'e göre bunun en önemli nedeni disiplinin hala önemli ölçüde pozitivist bir nitelik taşımasındandır.³² Bu pozitivist nitelik önemli bir ölçüde Amerika'da alanda gerçekleştirilen kantitatif çalışmalarla kendisini göstermektedir. TRIP (Teaching, Research, and International Policy) verilerine göre 1980 ve 2000 yılları arasında Amerika'da daha fazla oranda kantitatif çalışma yayınlanmıştır. 1980 yılında yayınlanan makalelerin %56'sı sayısal verilere dayalı iken bu oran 2000'li yıllarda %90'lara ulaşmıştır.³³ Bir başka önemli ayrıntı kullanılan tekniklerin gün geçtikçe dahada sofistike hala gelmesidir. Bu durumda disiplinde hegemon konumda bulunan Amerika ve diğer ülkeler arasında ciddi bir birini anlamama durumu oluşmasıdır. Zira Amerika'da rağbet gören istatistiksel teknikler diğer ülkelerde çok tercih edilmemekte, öğretilmemekte ve öğrenilmemektedir. Maaalesef bu durum Türkiye'de de böyledir.

2. Batılı Uluslararası İlişkiler Teorileri Gramsyan Anlamda Hegemonik Bir Konumdadır

R. Cox'un o eşsiz ifadesiyle "her teori her zaman birileri ve bir amaç için vardır".³⁴ Her teori belirli bir kesim ve amaç için konuşur. Basitleştirmenin bütün sakıncaları akılda tutulmak kaydıyla unutulmamalıdır ki, Liberalizm sermaye için, Realism status quo için, Kolonializm üçüncü dünya için konuşur. Batılı teorilerin Uluslararası İlişkileri ilgilendiren konuları doğru açıklama ve anlama başarısının yanısıra unutulmaması gereken bir yönleri daha vardır. Bu bağlamda Cox'un Uluslararası İlişkiler Literatürüne taşıdığı Gramsyan anlamda Hegemonya Kuramı batılı teorilerin disiplinin içerisinde kendi hegemonyalarını nasıl

³¹ Karen Mingst, *Essentials of International Relations, Third Edition*, 3rd ed. (W. W. Norton, 2004).

³² Smith, "The Discipline of International Relations."

³³ Daniel Maliniak et al., "International Relations in the US Academy1," *International Studies Quarterly* 55, no. 2 (June 1, 2011): 437-464.

³⁴ R. W. Cox, "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory," *Millennium - Journal of International Studies* 10, no. 2 (June 1, 1981): 126-155.

kurdukları ve sürdürdükleri üzerinde durabiliriz. Bu bağlamda kuram üretimi sürecini, tarihsel değişim süreçleri ile karşılıklı birbirlerini etkileyen bir ilişki içerisinde görür ve dolayısıyla kuram ile pratik arasındaki birbirini sadece olumlamakla kalmayan aynı zamanda birbirini oluşturan ayrılmaz bir ilişkiyi vurgulayabiliriz. Örneğin Westphalian anlamda egemenlik, milliyetçilik, ulus devlet gibi kavramlar üçüncü dünyaya Batılı teorileri benimseyen yerel elit tarafından yüceltilerek taşınmakta ve Batı'nın çıkarlarına hizmet eden bir yapının devamını sağlamaktadır.³⁵ Bu küçük bir örnektir. Bir diğer unsur Batı dışında bir bölge için yazıp çizen akademisyenler, anlamakta zorlandıkları kuramsal çalışmalara uzaklaşmakta ve daha ziyade betimsel yöntemler kullanmaya yönelmektedirler. Kuram içeren makaleler ise en fazla mevcut kuramı uygulamak veya mevcut kurama örnek sağlamak, onu test etmek üzere yazılmaktadır.

3. Batı Dışında da Uluslararası İlişkiler Teorileri Vardır fakat Bunlar Fazla Bilinmemektedir

Batı dışında da Uluslararası İlişkiler disiplininde bir teori olarak adlandırılabilir veya en azından yukarıda sözünü ettiğimiz pre-teori veya semi teori tarzında bir takım çalışmalar mevcut olabilir. Bunlar genelde kültürel ve dilsel nedenlerden ötürü disiplinin geneline sunulamamaktadır. Bugün disiplinindeki yeniliklerin İngilizce yayınlanan periyodikler aracılığıyla aktarımının gerçekleştirildiği düşünüldüğünde İngilizce dışında her hangi bir dille yapılan çalışmanın, bu Almanca, Fransızca, İspanyolca gibi Avrupa dilleri ya da çok büyük kitlelerce kullanılan Çince, Hintçe gibi diller olsa bile, bırakın ses getirmesini en azından çok bilinen ve okunan ana akım dergilerde yayınlanma şansı dahi yoktur. Kendi dillerinde yayımlandıklarında da yerel olmaktan öte geçememektedir.³⁶ Türkiye'de de özgün kuram oluşturmanın örneği olmakla birlikte İngilizceye çevrilmediğinden yerel kalmış çalışmalar vardır. Bunlara örnek olarak Baskın Oran tarafından yazılan 'Orta Ölçekli Güç Teorisi' ve Ahmet Davutoğlu'nun 'Stratejik Derinlik' kitaplarıdır. Fakat her iki eserde İngilizce'ye çevrilmediği yerel kaldığı için daha geniş kitlelere seslenememişlerdir.³⁷ Batı dışından çıkan teorilerin seslerinin duyulmamasının bir nedeninde Batı'dan ilgi görmemeleri ve hep alt sistemik çalışmalar gözüyle değerlendirilmeleridir.

4. Batı Dışında Teorik Çalışmaları Engelleyen Yerel Yapısal Sorunlar

Batı dışında teorik çalışmaları engelleyen tarihsel, kültürel, politik ve kurumsal olmak üzere oldukça fazla neden vardır. Batılı olmayan bir akademisyenin Batı kurumlarında Teori

³⁵ Acharya, *Non-Western International Relations Theory*. S, 17.

³⁶ Ibid.s, 19

³⁷ Aydınli and Mathews, "Periphery Theorising for a Truly Internationalised Discipline."

çalışmaktan ziyade orada kendi alan çalışmalarını yapmaları beklenir. Bunun anlamı Batılılarca üretilen teorilerin alanda uygulanması, test edilmesi görevidir. Çoğu durumda teori çalışacakları kendi üniversitelerinde dahi sıcak bakılmamaktadır. Daha çok tercih edilenler alan çalışanlardır. Bir başka unsur Batı dışında özellikle üçüncü dünyada teori çalışmaları lüks ve anlamsız görülmektedir. Çözülmesi gereken bir sürü sorun dururken kaynaklar ve imkanlar pek de pratik faydası olmayan teori çalışmalarına harcanmak istenmez. Yine hemen hemen bütün ana akım teorilerin İngilizce konuşan ülkelerde (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya vs.) veya çok iyi İngilizce konuşulan toplumlarda (İskandinavya, Hollanda vs.) oluşması yine kültürel bir durumdur.³⁸

Dille birlikte yazılı kültürde önem taşımaktadır. Bir teorinin oluştuğu zemin hiç kuşkusuz bu yazılı tarihsel, kültürel öğeleri içerir. Batı medeniyeti, Batı siyasal düşünceleri, Batı tarihi Batılı teorilerin temel çıkışını, onların üzerine oturduğu ana yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda denilebilir ki, demokratik, kültürleri ve tarihleriyle sorunsuz bağ kurabilen toplumlarda daha yaygın teoriler oluşturulabilmektedir. Fakat Türkiye’de bir öğrencinin kendi tarihi, kültürü ile bağlantı kurabilmesi için ciddi engeller vardır. Bunlardan en önemlisi Dil Devrimi sonrası geçmişe ilişkin belgelerin bilgilerin bugün artık konu uzmanı olmayan kişiler dışında, yani Osmanlıca bilmeyen kişiler dışında, anlaşılabilmesidir. Bir başka unsur Türk-İslam siyasal düşüncelerine ilişkin yeterli eğitim verilmemesinde, alandan lisans veya lisans üstü bir derecede mezun olan insanlar çoğunlukla kendi düşünsel ufuklarını besleyecek bu tarihi ve siyasal alt yapıdan bir haber mezun olmaktadır. Yine bununla birlikte, bir başka büyük eksiklik çoğu uluslararası ilişkiler öğrencisi temel kaynakları lisans düzeyine gelene kadar ve çoğu durumda mezun olduğunda dahi okumamış olmaktadır. Toplum çapında kuram inşası için tüm boyutlar gereklidir. Bu bağlamda çeviriler, dil ve dışarıda çalışma tecrübesinin yanı sıra mevcut kuramsal fikirlere açık olmak, desteklemek, kültürel ve tarihsel olarak kuram üretecek beyinleri beslemek gereklidir.

5. Teoriler Batıda Gelişmiştir Fakat Bugün Yaşanan Diğer Ulusların Batıya Yetişi Onu Yakalaması Sürecidir

Hemen hemen her alanda olduğu gibi Batı bugün için Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde önde ve baskın bir konumdadır. Fakat bugün için gerçekleşen bu Batı ve diğerleri arasındaki açığın gittikçe hızlı bir şekilde kapanmasıdır. Kullanılan kaynaklar, fiziki ve beşeri unsurların kalitesi arttıkça Batı dışında da Uluslararası İlişkiler disiplini hızlı bir şekilde gelişmektedir. Mustafa Aydın’ın aktardığına göre Türkiye’de ilk Uluslararası ilişkiler dersi

³⁸ Acharya, *Non-Western International Relations Theory*. S,18.

1926'da Ankara Üniversitesi SBF'de Hukuk-i Düvel ve Diplomatik Muharebe adıyla verilmiştir.³⁹ Aydın, Batı'da Uluslararası İlişkiler eğitiminin 1919 yılında başladığı düşünüldüğünde çok büyük fark yoktur demektedir. Fakat unutulmamalıdır ki, Batıda 1919'larda başlayan Uluslararası İlişkiler disiplinin bir kürsü olarak kurulmasıdır. Dolayısıyla hiç kuşkusuz Batı'da daha erken dönemde Uluslararası İlişkiler Dersleri verilmiş olabilir. Örneğin 1900'lü yıllarda Wisconsin Üniversitesinde Uluslararası Politika adı altında bir ders okutulmaktadır.⁴⁰ Batı ile aramızda var olan bu zaman farkını daha iyi anlamak için sanırım temel eserlerin dilimize tercüme ediliş tarihlerine bakmamız daha anlamlı olacaktır. Örneğin Uluslararası İlişkiler alanında ilk teorik eser olarak adlandırılan Morgenthau'nun 1948 yılında yayınlanan 'Politics Among Nations' adlı eseri Türkçe'ye 1970 yılında çevrilmiştir.⁴¹ Görüldüğü gibi arada 22 yıl gibi oldukça geniş bir süre vardır. Bugün bu durum en azından çeviri yoluyla yeni eserlerin Türk Uluslararası İlişkiler çevresine kazandırılması veya Türk Uluslararası İlişkiler topluluğunun bu eserleri yazıldığı dillerden takip edebilmesi bakımından söz konusu değildir. Dolayısıyla literatürü takip etme açısından Batıyla aradaki farkın kapandığını söyleyebiliriz. Fakat müfredat bakımından detaylı bir inceleme yapıp eğitimdeki farkın ortaya konulmasının faydalı olacağı inancındayım. Bu bağlamda Batı ile aramızda var olan açığın kapanması ve bizimde disipline kendi katkımızı sunmamız olasılığı beklenmelidir ve bunun için çaba harcanmalıdır.

SONUÇ

Daha önce hayatları boyunca bir file ile ilgili her hangi birşey bilmeyen dört görme engelli keşişin bir file olan imtihanını anlatan hikaye oldukça ilginçtir. Hikayeye göre dört görme engelli keşiş hayatlarında ilk kez olmak üzere bir filin neye benzediğini öğrenmek üzere file temas ederler. Her bir keşiş filin farklı bir bölgesine dokunarak filin nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Filin kuyruğunu tutan keşiş filin ince ucu tüylü komik bir yaratık olduğunu söyler. Arka ayaklarını elleyen keşiş filin iri, sert bir sütun gibi olduğunu iddia eder. Filin hortumunu tutan diğer keşiş ise filin uzun ama son derece esnek , bükülebilen bir şey olduğunu söyler. Son keşiş ise filin ön ve arka ayaklarının arasındaki boşlukta durduğundan herhangi bir şeye dokunamaz ve arkadaşlarını yalancılıkla suçlayarak fil diye bir şey olmadığını, anlattıklarının sadece kendi hayal ürünleri olduğunu söyleyecektir.

³⁹ Mustafa Aydın Korhan Yazgan, "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim Ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi – 2009," *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7, no. 25 (Bahar 2010): 3–42. S. 16

⁴⁰ Quincy Wright, *Study of International Relations* (Arden Media Inc, 1986). S. 26

⁴¹ Bu eser Türkçe'ye Uluslararası Politika adıyla Baskın Oran ve Ünsal Oskay Tarafından Çevrilmiştir. (Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970)

Yukarıdaki hikaye benzeri Uluslararası İlişkiler Teorileride gerçeğin farklı boyutlarını yansıtır. Bu yüzden Stephen Walt teoriler arası rekabetin birbirlerinin eksikliklerini gidermek anlamında iyi olduğunu söyler. Ona göre hiçbir teori tek başına dünyanın bütün bu kompleks yapısını tek başına açıklayamayamaz, bizimse bir teori tercihinde bulunmak yerine dünyayı anlamak için teorilerin işimize yarayanlarının bir sentezini kullanabileceğimizi belirtir.⁴² Bu kompleks yapı içerisinde yer alan bizlerinde bu yapının en azından bir kısmını açıklayacak teoriler üretebilmemiz gerektiğini düşünüyorum. Zira dış dünyayla kendi kurduğumuz ilişkilerde bize ait ve özgü olan kimi unsurların fiil dışı kulelerden ve yabancı bir gözlemden üretilen teorilerce açıklanamayacağı düşüncesindeyim.

‘Neden bir Türk Uluslararası İlişkiler Teorisi Yok?’ sorusuna verilecek cevabın tek bir nedenden ziyade yukarıda beş başlık altında özetlediğimiz durumların tümünün bir şekilde bağlantılı olduğunu ve hatta başka unsurlarda olabileceği akıl tutulmalıdır. Nuri Yurdusevin’de belirttiği üzere Realiteyi anlama çabası olan teori çalışması ve bunun ürünleri tek bir bireyin kendi kendine gerçekleştirdiği bir aktivite değildir. Teori çalışması da bütün insan faaliyetleri gibi toplumsal bir aktivitedir.⁴³ Bu bağlamda içinde bulunduğumuz sosyo kültürel çevreden kaynaklanan, dil tarih kültür alayış gibi bize özgü öğelerden beslenen yerel teorilerin bilim çevremizde oluşmaması için hiç bir neden yoktur, yeter ki bu yönde çabalarımızı istekli ve sistemli bir şekilde devam ettirelim.

KAYNAKÇA

- Acharya, Amitav. *Non-Western International Relations Theory: Perspectives On and Beyond Asia*. Taylor & Francis, 2009.
- Atilla Eralp. *Devlet, Sistem Ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. Atilla Eralp. İstanbul: İletişim, 1996.
- Aydinli, Ersel, and Julie Mathews. “Periphery Theorising for a Truly Internationalised Discipline: Spinning IR Theory Out of Anatolia.” *Review of International Studies* 34, no. 04 (2008): 693–712.
- Cox, R. W. “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory.” *Millennium - Journal of International Studies* 10, no. 2 (June 1, 1981): 126–155.
- Derian, James Der. *International/Intertextual Relations: Postmodern Readings of World Politics*. Edited by Michael J. Shapiro. 1st ed. Lexington Books, 1998.
- Dunne, Tim, Milja Kurki, and Steve Smith. *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Second ed. Oxford University Press, USA, 2010.
- Erozan, Boğaç, and İlter Turan. “The Development of Political Science in Turkey.” *PS: Political Science & Politics* 37, no. 02 (2004): 359–363.

⁴² Stephen M. Walt, “International Relations: One World, Many Theories,” *Foreign Policy*, no. 110 (1983):s,30.

⁴³ Nuri Yurdusev, “Uluslararası İlişkiler Teorik Bakmak,” *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 2, no. 6 (Yaz 2005): 157–165.

- Hedley Bull. "The Theory of International Politics, 1919-1969." In *Brian Porter The Aberystwyth Papers: International Politics 1919-69*. Second ed. Oxford: Oxford University Press, 1972.
- Hoffman. "An American Social Science: International Relations." *Daedalus Vol. 106, No. 3, Discoveries and Interpretations: Studies in Contemporary Scholarship, Volume I (Summer, 1977)*, Pp. 41-60 (n.d.).
- Korhan Yazgan, Mustafa Aydın. "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim Ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi – 2009." *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7, no. 25 (Bahar 2010): 3–42.
- Maghroori, Ray, and Bennett Ramberg. *Globalism Versus Realism: International Relations' Third Debate*. Westview Press, 1982.
- Maliniak, Daniel, Amy Oakes, Susan Peterson, and Michael J Tierney. "International Relations in the US Academy1." *International Studies Quarterly* 55, no. 2 (June 1, 2011): 437–464.
- Mingst, Karen. *Essentials of International Relations, Third Edition*. 3rd ed. W. W. Norton, 2004.
- Nuri Yurdusev. "Uluslararası İlişkilere Teorik Bakmak." *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 2, no. 6 (Yaz 2005): 157–165.
- Pınar Bilgin. "Uluslararası İlişkiler Çalışmaları'nda Merkez-Çevre: Türkiye Nerede." *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 2, no. 6 (2005): 3–14.
- Richard Jordan, Daniel Maliniak, and Amy Oakes, Susan Peterson, and Michael Tierney. "2008/2009 Survey on Teaching, Research, and Policy." *Institute for the Theory and Practice of International Relations at The College of William and Mary*, no. 2009 (n.d.).
- Schmidt, Brian C. *The Political Discourse of Anarchy: A Disciplinary History of International Relations*. State University of New York Press, 1997.
- Smith, Steve. "The Discipline of International Relations: Still an American Social Science?" *The British Journal of Politics & International Relations* 2, no. 3 (February 12, 2002): 374–402.
- Stephen M. Walt. "International Relations: One World, Many Theories." *Foreign Policy*, no. 110 (1983): 30.
- Wight, Martin. "Why Is There No International Theory?" *International Relations* 2, no. 1 (April 1, 1960): 35–48.
- Wright, Quincy. *Study of International Relations*. Ardent Media Inc, 1986.